

BLOGI

Suomalaisten elintaso ei kasva ilman kilpailukykyä

Suomen talous | 01.07.2024 | Petri Mäki-Fränti

KIRJOITTAJA

Petri Mäki-Fränti

Vanhempi ekonomisti

Suomen tavaraviennin osuus maailmankaupasta on laskenut trendinomaisesti 2000-luvulla. Osan laskusta selittää maailmankaupan rakenteen ja painopisteen muuttuminen viimeisen neljännesvuosisadan aikana. Kehittyvät maat ovat onnistuneet valtaamaan markkinaosuuksia kehittyneiltä mailta, mikä on näkynyt myös Suomen kilpailijamaiden markkinaosuuksissa.

Osan markkinaosuuden laskusta selittää Suomen viennin epäsuosiollinen rakenne. Varsinkin 2010-luvulla Suomen tavaravienti on painottunut sellaisiin tuotteisiin ja sellaisille markkina-alueille, joissa kysyntä on kasvanut hitaammin kuin maailmankauppa keskimäärin. Suomen viennille tärkeän Euroopan talouskasvu on ollut pitkään hidasta. Kauppa Venäjälle väheni merkittävästi jo Venäjän Krimin hyökkäystä seuranneiden pakotteiden vuoksi, ja hyökkäys Ukrainaan lopetti Suomen idänviennin lähes tyystin.

Suomen tavaraviennin tuoterakenteessa ovat perinteisesti korostuneet investointitavarat, kuten teollisuuden käyttämät koneet ja laitteet, kun taas kulutustavaroiden osuus tavaraviennistä on ollut vähäisempi. Nokia-vetoinen matkapuhelinteollisuuden kukoistuskausikin päättyi 2010-luvun alkuvuosina.

Suomen vientikysyntä kehittyneissä maissa on kärsinyt investointikysynnän vaimeudesta, minkä lisäksi investoinnit näillä markkina-alueilla ovat keskittyneet yhä enemmän aineettomaan kuin aineelliseen pääomaan. Suomen palveluvienninkin kasvu on jäänyt suhteellisen vähäiseksi, varsinkin naapurimaa Ruotsiin verrattuna.

Vientiteollisuuden menestys riippuu sen kilpailukykyvystä

Viennin rakennettakin enemmän Suomen vientiteollisuuden menestys riippuu sen kilpailukykyvystä.

Kilpailukykyä voidaan tarkastella tarkemmin kustannuskilpailukyvyn sekä reaalisesti kilpailukyvyn näkökulmista. Kustannuskilpailukyky on reaalista kilpailukykyä helpompi määrittellä. Se kuvaa kotimaisen tuotannon kustannusten ja kannattavuuden kehitystä suhteessa kilpailijamaihin.

Kustannuskilpailukykyä kuvaavissa mittareissa työkustannukset suhteutetaan usein yritysten palkanmaksuvaraan. Palkanmaksuvara riippuu viime kädessä työn tuottavuudesta ja yrityksen kyvystä viedä kustannukset hintoihin. Jos tuottavuus kehittyy työkustannuksia vaimeammin, tuotannon kannattavuus heikkenee.

Koko talouden kustannuskilpailukyvyn seurannassa voidaan käyttää mittarina vaihtosuhteekorjattuja yksikkötyökustannuksia, jolloin työkustannuksia kuvataan palkansaajaa kohden lasketuilla palkansaajakorvauksilla ja palkanmaksuvaraa työn tuottavuudella.

Finanssikriisin jälkeen työn tuottavuus on kehittynyt Suomessa heikommin kuin kilpailijamaissa. Heikon tuottavuuskasvun vuoksi yritysten palkanmaksuvara on jäänyt heikommaksi kuin euroalueen maissa keskimäärin. Suomen kilpailijamaita hitaampi työkustannusten kasvu on kuitenkin kompensoinut heikkoa työn tuottavuuden kehitystä, joten Suomen kustannuskilpailukyky ei ole päässyt viime vuosina juurikaan heikentymään. Heikko tuottavuuskehitys on kuitenkin merkinnyt hidasta elintason kasvua.

Hintojen ja kustannusten lisäksi yritysten kyky pitää kiinni markkina-asemastaan kilpailijoita vastaan riippuu niin sanotusta reaalisesta eli laadullisesta kilpailukyvyistä. Laadulliselle kilpailukyvyllä ei ole helppo löytää yhtä täsmällisesti määriteltyjä mittareita kuin kustannuskilpailukyvyllä, mutta sillä tarkoitetaan yleisesti tuotteiden ominaisuuksiin liittyviä tekijöitä, joiden avulla yritykset pyrkivät erottautumaan kilpailijoidensa tuotteista.

Jos yritys pystyy vetoamaan asiakkaisiin tuotteensa ylivoimaisella suorituskyvyllä, kestävällä kehityksellä tai somekelpoisella tuotemerkillä, halvasta hinnasta tulee kilpailussa toissijainen seikka. Varsinkin meneillään oleva vihreä siirtymä tarjoaa suomalaisyrityksille mahdollisuuksia erottua kilpailijoistaan kestäväan kehitykseen liittyvillä tekijöillä – sekä tuotteiden ominaisuuksilla että niihin liitetyillä mielikuvilla.

Suomen kaltainen pieni maa on vaarassa jäädä teknologisessa kehityksessään perässähihtäjäksi, sillä suurin osa tuottavuutta parantavista innovaatioista on tuontitavaraa. Panostamalla innovaatioihin ja tuotekehittelyyn suomalaisyritykset voivat silti tuoda markkinoille tuotteita ja palveluita, joilla on mahdollista erottua kilpailijoistaan.

Artikkeli on kirjoitettu yhdessä Harri Pöngän kanssa. Pönkä toimii Suomen Pankissa vanhempana ekonomistina rahapolitiikka- ja tutkimusosastolla.

Asiasanat

kilpailukyky, Suomen talous, tuottavuus, vienti